Излази сваки дан осим недељних и празничних дана.
Стаје у Србији: на годину 120 гр., на 6 месеци 60 гр., на 3 месеца 30 гр. ч.; а у Аустрији: на годину 17 фор. и 76 новч. без штемпарине.

ВИДОВ ДАН

За огласе плаћа се по 2 гр. чарш. од врсте за три пута.
Ненаплаћена писма примају се само дописника и шиљу се на редакцију; а нумерацију у наплаћеном писму пр[illegible] министрацији. Рукописи се не вр[illegible]

БРОЈ 217. У ПЕТАК 25. НОВЕМБРА 1866. ГОДИНА V[illegible]

На Крах. Г. Василију манастира

У Београду, 25. Новембра.

Последња пошта донесе нам беседу, којом е кнез Карло отворио народну скупштину румунску.

У беседи се напомињу поглавито две ствари: да су се срећно навршиле народне жеље и да ваља радити и напредовати.

Што се првога тиче, ми — суседи и пријатељи румунски — само се можемо да радујемо што се племенитом народу наврши што је желео. То је срећа за Румуне а пробитачно за Европу; незадовољни и у интересима живота свог поколебани народи и државе увек су на погибију светскоме миру и цивилиторском напретку, а у неприкидном развијању овога мира и овога напретка залога је здравоме стању. Рђав је то политичар и никакав пријатељ нормалноме друштвеном стању, миру, који не би хтео да послуша народе ни да чује шта они по легитимном праву своме захтевају, или би шта више ишао да за љубав својих назови интереса ради противу тога; обично отуда произлази да у исти мах шкодимо и себи кад хоћемо другима да нашкодимо, а тим се опет произведе непостојаност, која и у самом материјалном благостању народном направи одлив. Сугубо је дакле пријатно кад се иде природним путем народнога задовољавања, а што овај пут помаже да се Румуни „не брину“ за своју будућност, тим је и Европи једно тешко питање мање.

Томе је неоспорно помогло достојно, паметно и политички зрело поступање Румуна, па ту нам је ето доказ више, да је срећа доиста често у рукама самих народа. Бујно, незаконито терајући за оним што желимо далеко мање можемо штогод да израдимо као поступајући и радећи смислено и легално; тиме показујемо да оно, што желимо не тражимо као неки поклон, већ као право, које смо заслужили и које нам по томе припада.

А постигнемо л' да сами собом располажемо, постигнемо ли да нам се наврше жеље, тад — — ако народ не ће да се као оно слама распламти већ да се као церовина расклокће па да ватру дуго држи — започиње да се развија и утврђује оно што је задобио; у слободна здрава народа значајна је особина то, што тад истом почиње да *ради*.

Народ треба да је самосталан и слободан, али то је темељ, а зграда се на том темељу подиже радом.

Многи народи много лакше дођу до слободе него што је умеју да сачувају, јер сачувати слободу — ту се иште труда и рада, а сваки народ није за то. У раду управо, у раду материјалном, умном и моралном почива народу лепа будућност.

Је л' народ кадар да живу своју узоре кад треба; је л' народ кадар да се једнако занима око своје куће и свог добра; је л' народ кадар да постојано седи за разбојом своје среће; на кратко — је л' народ кадар да с љубављу приоњава за свакидашњи посао и њему да се посвети: ту му је онда већ обилан темељ народне величине.

А још нужније је да умни део народа гледа да ради само у пословима за народ. Нико не треба да катедру, проповедаоницу или службу сматра само као средство своје екзистенције: свак између ових умних представника народних мора шта више своју службу, своје занимање да сматра као средство, којим народ може да сачува своју слободу. Кад професор само предмет свој предаје, кад свештеник само свршава службу божју и уз то по неки пут изговори проповед, кад чиновник само на време долази у своју канцеларију, — тим они највише заслужују свој свакидашњи хлеб, а не одговарају ономе што су позвани да изображавају народ. Умом радити на миру у својој соби, далеко од светскога шума размишљати о народу и зањ радити, то је истом она радња, која народ води к напретку. Умним радом велики су постали сви народи, који су данас велики; умним тек радом могу да се подигну ступови народној снази.

Рад је мајка свакој слободи и свакој величини.

Чим је Америка за једно и још не са свим пуно столеће наткрилила у слободи и моћи све државе? Својим усталачким радом на пољу народног живота.

С тога у ономе што кнез Карло опомиње Румуне да приону на посао видимо где се признаје да је посао и рад једино, што свет покреће и к срећи га и благостању води. И доиста народи источни нису се баш претргли у послу: желети им ваља да развију много већу радну снагу него што је до сад показиваху.

Ми се надамо да ће Румуни, почем су у стању били да дођу до својих права, да виде жеље своје навршене, бити и кадри да усталачким радом то и сачувају и развију.

Честитамо племенитим суседима што постигоше те им ствар њихова овако лепо тријумфова, и желимо да их у развијању даљега рада и поступака својих видимо све срећније и слободније.

НАШЕ ЈАВНО ВАСПИТАВАЊЕ.

I. НАРОДНЕ ШКОЛЕ У СРБИЈИ.

Са свим просто свакидашње искуство учи нас, да што год хоћемо да је постојано и да опстане, ваља да има основе чврсте.

Народне школе треба да су темељ целој јавној образованости и васпитању, отуда је дакле, како за државу *тако и за поједине људе, од врло* големе важности, да те установе имају залоге поуздане.

Закон од 23. Септ. 1844. № 1318 и 1074, којим се заводе у Србији основне — елементарне — школе, циљ тим школама опредељује овако: „Цѣль основны училишта е та, да и они отечествени сынови, кои неће прилике имати далѣ учити се и изображавати се, у толико се *воспитаю* и *науче*, како бы съ временомъ добри Христіяни, поштени люди и полезни грађани бити могли.“ (§. 10.)

Како је ту опредељен задатак основним школама, из тога произлази: 1) да и они, који не би могли даље ићи у школу, треба у народним школама да се изобразе; 2) да је у закону за цело с нарочитом намером начињена оштра разлика између „*воспитати*“ и „*научити*“, и то с веома умесним претпостављањем, да је једно без другога нешто само фрагментално и посве недовољно; и 3) да се по томе од школа има да изгледа да образују „*добре Христіяне*“, „*поштене люде*“ и „*полезне грађане*“, а за ово у школама се морају да траже не једно својство но три преимућства.

Кад дакле закон од 11. Септ. 1863 у 1. §-фу каже просто: „Основне школе су почетне народне школе, у коима се као главно има учити: наука христіянска, читанѣ, писанѣ, рачунанѣ и поянѣ“, ту се истина не види она двогуба циљ, која је за основне школе узета, на име „*воспитати*“ и „*научити*“, али што се даље у 14. §-фу истог закона каже: „за учителѣ основны школа поставля министеръ просвете и црквены дѣла онака лица, коя *поредъ доброгъ владаня испитомъ покажу*, да имаю потребна свойства за учителя,“ тим је изнад сваке сумње, да се оштро пред очима има и морална страна оваких установа, које поред тога што ће нам децу изобразити имају и да их васпитају.

Прегледајмо дакле обе стране задатка, који имају српске основне школе.

Свако почетно обучавање има много више запрека да савлада, него сва остала у доцнијим годинама живота. Учитељ добије у своје руке дете, у ком су понајвише развијени само природни нагони: ум и срце, душа и разум тек ће истом да оживе. Душевне силе као и оне чисте разума још нису ни пробуђене да раде, а рад их ваља и да оснажи.

Учитељ има веома велик задатак да изврши, а у томе ће онда само успети, ако уме да поступа систематички, по основима добро промотреним и добро удешеним.

Но овај задатак још много мучнији постаје у Србији.

У нас или по готову недостаје кућевно васпитање, или није као што би требало, а кућевно је васпитање врло често одвећ благотворна припрема за школу. Осим дојити и хранити, па и то не ретко на погрешан начин, многе се наше мајке врло мало умеју да старају за своју децу. Ово је јавна тајна, али још има нешто, што можда није баш свакоме познато: наша деца на име не ретко се покваре још и док не кроче у школу, а то ће рећи да се семе растројства посеје у морални карактер детињ. Ми не ћемо ову ствар да разјашњавамо, јер узимамо да се свак, који год хоће, може о тој истини уверити, само ако мало око себе погледа по животу.

Учитељи дакле наших основних школа имају не само да васпитају дете, него у неку руку морају и поквареност да исправљају; по томе српски учитељ мора да гледа готово увек да ради најпре негативно, па онда позитивно.

Мора се признати да учитељ узима на се грдну одговорност, па ето баш ту је на месту да упитамо: — чим он може да задовољи тој одговорности, и како према њој да је праведан? Очевидно овим двојим:

а) да има оне способности, која се изискује за такав посао; и

б) да с крепком вољом употреби те способности на опште добро. (Продужиће се.)

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

На угарском сабору и 22. ов. м. продужавала се дебата о адреси, или — правије говорећи — не о адреси већ управо о томе да ли ће адреса да се изда. На име постоје два предлога: Деаков, који хоће да се оправи круни адреса, и у њој иште да се заведу уставне власти и тиме поврате земљи закони и права њена, а уједно изјављује да ће међу тим сабор наставити своју радњу, нарочито пак у погледу онога, што дотични одбор има да изради за расправљање заједничких послова; и други Тисин, који у основу не ће никакве адресе или по крајњој мери адресу такву, у којој ће се казати, да сабор не може ништа предузимати, докле се год не учини што по праву своме тражи, т. ј. да се устав поврати и одговорна влада постави. Дебата је сва дакле о томе, и ето се већ неколико дана повлачи. Беседници, који се до сад чуше, некако наједнако су с обе стране, колико их се изјаснило за један, толико и за други предлог. Но поред свега тога није сумњати да ће најпосле Деаков предлог бити примљен, јер на послетку и њим се тражи оно исто што и Тисиним, само Деак не ће да ствар пресече — што-но кажу — као на пању, већ би је рад развлачити, па тим с једне стране да принуди владу да попусти, а с друге да дочека да се спољашњи односаји разбистре. По томе још ће времена требати док сазнамо како ће сабор и влада стајати једно према другом. Пошто Деаков предлог буде примљен, тек ће имати да се одреди одбор, који би адресу саставио, а кад одбор буде с тим готов, после истом биће права дебата о адреси, која се опет може подуже повлачити. Све дакле иде само за тим, да се добије времена и прилике. 22. ов. м., као што и јуче споменусмо, Александар Николић се изјаснио за Тисин предлог, јер Угарска не сме да напусти ни словца својих закона, ни стопе свога законитог земљишта. Ђорђе Јовановић изрази се за Деаков предлог, па жели да не само одбор за заједничке послове, него и остали одбори наставе своју радњу, а поглавито за то, да би се задовољило ономе, што народности траже, а то се постићи може само ако би се наставили а не прекинули послови. И барон Подманицки је у својој беседи 21. ом. м. поменуо народности. Он рече да се немађар-

ским народностима не ће ништа нашкодити, ако се Угарска задовољи, јер Мађари нису никад застрањивали с либералног пута, и не ће никад немађарске житеље газити. Боборија хоће да се држи чисто лична свеза, т. ј. свеза Угарске се земљама аустријским само у лицу владаоца, и пристајући уз Тисин предлог изјављује да не зна ни за какве заједничке послове, највише заједничка невоља може се узети за ствар заједничку. За овим још су се Едмунд Калаија, Гаврило Варадија и Јосиф Мадарас изјаснили за Тисин предлог, а Емерик Жарнанија, Вилмож Тот и Ернест Холан за Деаков. Дебата није тај дан свршена, но се наставила и 23. ов. м

Поред угарског сабора сад ће нам се пажња морати да обраћа и на чешки, где се дебата о адреси јуче започела, а и ту ће бити веома занимљива. Неки дан је питана била влада шта је с новим изборним редом, о коме је сабор за прошлих седница радио и зањ се обраћао влади. 21. ов. м. на то је одговорио намесник да нису ласни послови, који треба да се спреме за такву ствар па да се изради и сабору поднесе; не може уверити да ли ће му се моћи за ових садашњих седница поднети, а ако се и поднесе, тешко ће сабор имати времена да га сврши.

На хрватском сабору 22. ов. м. читано је и одобрено представљење, које ће се послати цару да се моли, да уклони с пута запреке, које сметају те јужно-словенска академија још не може у живот да ступи.

Румунска је народна скупштина, као што у своје време јависмо, отворена 15. ов. м. У престолној беседи кнез је у погледу државног положаја кнежевина рекао ово: „Румунска држава, подигнута на трајашној основи, може данас с поуздањем да погледа у своју будућност, јер је обезбеђена од политичког утицаја са стране. Румуни! поносите се и не бринте за своју будућност, која вам од сад почива у сопственим рукама, уздајте се у своја осећања, у своје племените мисли, у своја патриотска дела, она ће нам бити и велика и славна, као што само хоћемо и као што ћемо умети да је оснујемо. Што се мене тиче, можете бити уверени, да ћу по примеру својих предака све учинити да достојно извршим оно на што сам позван. Ништа ме одвратити не ће с овог пута, а непоколебљиво се уздам да ће ми Бог помоћи и да труду моме успеха одређи не ће. Никад се десница промисла не показа јасније у људским наређењима, као у течају тешких прилика, које преживесмо за последњих девет месеца. Устав, што га имамо, дело је народно, мора се држати свето и неприкосновено. Што су порта и гарантне силе признале мене и моју династију, то је политички догађај, и сви ће га европски кабинети сматрати као залогу мира и сигурности за будућност. Хвала великој мудрости и непоколебљивом постојанству, што га румунски народ показа од 11. Фебр. амо, нови је положај Румуније припознат, а земљи не бејаше повређено ни једно једито право. Доста је било поклонити се само порти и њег. ц. в-ству султану изјавити, да ми је тврда воља признавати његову сизереност на основу наших старих уговора с отоманским царством. Румуни, који имају правога патриотског осећања и желе да се њихов крепки млади народ узвиси на положај, који му припада међу народима, с радошћу су поздравили мој пут у Цариград и на истоме видели жеље и надања своја испуњена. Што се срећно расправише спољашњи одношаји, тим је потпуна наша автономија и наше право са свим осигурано. Пријатељство и садејствовање високе порте и гарантних сила подјемчавају нам мир и потпуну слободу, коју потребујемо па да можемо занимати се домаћим уређењем земље. Ја вас могу уверити да високе силе имају симпатија и интереса за наш народ. Више него икад у тешком положају, кроз који имамо да пређемо, можемо да рачунамо на њихову заштиту, која нам се никад укратити не ће, ако се паметно будемо држали у кругу својих права и својих законитих тежња.“ Прелазећи на домаће ствари позива кнез све грађане, да живо приону око општега посла и рада, да помажу „да се истребе пороци, који су тако дубоко укорењени у управи и судоводству.“ „Влади ће бити у задатку да врши правду, да на руку иде напретку и да подигне јавни морал; па због тога ће најстроже бити кажњен сваки преступ, учинио се где му драго.“ После говори још и о глади и о колери, препоручује да се ради да се овој стане на пут, и дотакавши се финанције каже: „С финанцијском кризом, коју преживесмо, с кризом, коју још увеличаше једно за другом две рђаве жетве, са знаменитим течним дугом, с буџетом, који не могаше да се држи, кредит нам је пао најгрђе. Државне хартије и полице једва се могаху у новац да претворе с губитком 30 на сто. Ни војнике исхранити ни чиновнике исплаћивати нисмо могли. Ове две околности принудиле су владу моју те је притекла к зајму под условима опорим, али неизбежним, а тим се учинило те се одмах кредит подигао и могоше да се издаду новци, који су потребни за земљоделске и трговачке послове.“ Најпосле изјављујући да су сенату и скупштини седнице отворене, позива чланове да приступе к своме задатку.

„Вин. Абдпост“ нађе се и опет побуђен да изјави да одношаји међу Русијом и Аустријом стоје добро, и што се год по новинама говори, а у то спада и оно да се у Галицији прикупља војска, са свим је измишљено. „Вандерер“ примећава да ова непрестана порицања не ће произвести што се жели. „Она што више доказују да поред свега што се чине спокојни ипак није ствар са свим чиста. На што иначе ово непрестано, и по готову страшљиво уверавање да од Русије нема никакве опасности?“

У Пруској је дотични одбор, ком је од стране сабора предато да испита предлог, који му је поднесен зарад награде људима, који су се о прошлом рату показали заслужни, закључио сабору препоручити, да именује лица, која би се имала наградити, а та су: Бизмарк, Роон, Молтке, Херварт, Стајнмец и Фалкенстајн. Министри су пристали да се ова лица именују. „Н. А. Цтг.“ нада се да ће овај закон сад примљен бити у сабору с узвиком. На сабору самом 21. ов. м. била је реч о, Лауенбургу, и ту је предложено да се влада позове да одмах поднесе закон, по ком би се Лауенбург сјединио с пруском земљом, или сходно другом чланку устава у том смислу додатак к садашњему предлогу закона о присвојењу полабских војводства,

„Н. Сл. Преса“ пише да јој је с поуздане стране достављено, да у Паризу по круговима, који пресуђују, сматрају да је изван сумње, да међу Пруском и Русијом постоји уговор, по ком би те две силе заједнички поступале против Аустрије и Турске. Белгија се у овом случају предаје од њихове стране Француској, само да се ништа не меша.

Као што споменусмо јуче, 21. је ов. м. отворена у Берну швајцарска савезна скупштина. У народном збору по старешинству је председавао Хункелер из Луцерна, па у беседи својој, коју је том приликом изговорио, узе прегледати европске догађаје те између осталога рече: „Слабо се можемо надати да су борбе са свим завршене, да је мир у Европи утврђен. С тога се оружају свуд и паште се да пронађу најбоља средства за обарање људи. Швајцарској је свечано обећано да ће се поштовати њена неутралност, и она је са свим народима у миру и пријатељству. Но смотреност налаже и њој да има пред очима умножење, усавршање и наоружање убојне силе. Што се од стране савезног савета у том погледу предлаже, спада међу најважније ствари, о којима нам ваља радити. Веома су важни и нови избори, који се имају да предузму за савезни савет.“ На последку опомиње збор да се у погледу промена у савезном савету не затрчи ни да ствар узима сувише идејално.

Италијанска је влада дала саставити одбор један, који има да проучи како стоји рекрутација и уређење војске и не били ту требало штогод друкчије удесити. Генерал је Флерија отпутовао у Млетке.

Непосредни гласови с острва Крита допиру до 8. ов. м. Устанак не само није се стишао, но и бива све већи. Народна се скупштина занимала разним пројектима за уређење земље и тиме како би могла да ступи у сношаје са страним владама. Код Поманије у Канеји била је нека битка, а у два маха чарке код Кисама и Малевизије. Устаници су одржали мегдан. У Поманији су изгубили троје мртвих и двоје рањ них, а Турци петнаесторо мртвих, међу тима двојицу официра. Код Малевизије Турци су изгубили свог заповедника Ибрахим-пашу; у том је бој самртно рањен и познати Дели-Хусеин.

У Александрији је ухваћен један од оних зликоваца, по имену Сурат, који су убили Линкуна, пређашњег президента сједињених држава.

Гласови, који су последњом поштом из Мехике дошли, допиру истом до 20. пр. м. Тај дан се цар Максимилијан још налазио у Оризаби; није се дакле још био кренуо у Европу. Но „Н. Сл. Преса“ дознаје да у Бечу имају телеграм, по коме ће цар у Европу стићи већ до неколико дана.

БЕОГРАДСКЕ НОВОСТИ.

* Као што смо разумели, Његова ће Светлост поћи сустра у лов, на ком ће провести три дана. На овај лов, који ће бити по планинама око Барајева, Сремчице и Рушња, позвано је више лица да иду с Његовом Светлошћу.

* Чујемо да ће певачко друштво на св. Андрију појати о служби божјој у саборној цркви. Програм за свето-андријску светковину надамо се да ћемо моћи напред саопштити публици нашој.

НАЈНОВИЈЕ.

У једним аустријским новинама читамо да је од стране Русије намењена да се бечкој влади пошље нота, у којој ће се тражити: 1) да се Голуховски уклони из Галиције, 2) да се удуши пољска агитација, која преотимље мах, и 3) да се Русини у сваком погледу изједначе с Пољацима. У исто доба доћи ће ј и од Пруске нота, у којој ће се искати да стане на пут, да околина хановерског краља не прави никаквих агитација. Јуче се у Берлину очекивао дански принц-наследник, а доћи ће тамо и саксонски краљ заједно са својим принцом наследником. У Петербургу је државног секретара и начелника у царевој канцеларији за пољске ствари Милутина ударила капља, али не јако, и можда ће оздравити. „Монитер“ од 23. ов. м. каже да је устанак на острву Криту легао, а само се још по планинама у појединим четама боре странци, који су из Грчке поиздолазили или спадају међу пређашње Гарибалдовце. Прилика је — вели — да ће се и ови оставити борбе, јер не могу двоумити како ће проћи. У истом листу јавља „Монитер“ да су убојним пристаништима отправљене заповести да опреме лађе, на којима ће се вратити војска што се у Мехици налази. У Уашингтону је 21. ов. м. отворен конгрес сједињених држава. Президент у посланици својој позива га да усвоји досадашњу политику. Приходи државни превазилазе издатке за 158 милиона долара. Америка се жалила Француској што повлачење војске из Мехике хоће да одложи до пролећа; президент се нада, да ће Француска учинити што Америка по обвезаностима, које су у пуној снази, има право да од ње очекује. Ствар због гусарице „Алабаме“ можда ће се расправити начином пријатељским, а желети ваља да се расправи час пре.

Курс од 24. ов. м. # ц. 6 фор. $10\frac{1}{2}$ н., сребро $27\frac{1}{2}$%.

ОГЛАСИ.

Потписани дајем свакоме па и свим нижим и вишим властима на знање, да ја нисам ни у каквом задружном стању с браћом мојом, имено: Павлом, Петром и Ђоком Куртовићима, трговцима у Шапцу, и да је наша заједничка задруга и смеса заједничког имања и живота још 1855 године престала, као што о томе и пресуда окружнога суда шабачког № 14.506 од 21. Окт. 1855 гласи. Оно пак, што сам с браћом мојом Павлом и Ђоком по смрти мога брата Петра Куртовића у другом броју „Србских Новина“ од 8. Јануара 1866. штампати дао, данас објашњавам овако: да оно ништа друго не значи, но само да ћу личношћу својом потпомагати задружну кућу браће Куртовића у њеним трговачким пословима, а ништа друго; нека се дакле оно не схвата и не разуме да сам ја опет у задругу с реченом браћом мојом ступио. Поред овога објављујем данас и то: да ја због увреде, коју ми је г. Пајко Илић, пензионар у Шапцу, као дед по млеку малолетним синовима пок. мога брата Петра Куртовића, имено: Јовану и Пантелији Куртовићу, зарад ове деце нанео, почем се противно закона грађанског §-фа 159, точки г) претпоставља мени као рођеном стрицу њиховом и за ближег им се од мене намеће, узима и сматра, — због те — рекох — увреде искључујем поменуту децу Петрову из права на наследство мога имања, које би им иначе припало, јер ја ни мушка ни женска рођенога наследника немам.

У Шапцу, 20. Новембра 1866.

(1-3) ЈОСИФ КУРТОВИЋ, пензионар.

ОПОМЕНА.

Приморан сам да пријатељски опоменем своје сагађане да никоме на моје име ништа не дају, јер ће друкчије имати себи да припису ако се у чему оштете.

У Београду, 24. Новембра 1866.

(1-3) Др. ЈОС. ПАНЧИЋ.

80,000 ОКА ХРАНЕ, понајвише кукуруза, има на продају у мојој воденици која је близу Крушевца Коме храна та треба те би је желео купити, нека се усмено или писмено обрати мени у Београду или г. Михаилу Петровићу, надзиратељу мојих добара у Крушевцу.

У Београду, 22. Новембра 1866.

(2—3) ЂОРЂЕ С. СИМИЋ.

Издаје и уређује Милош Поповић.

У државној штампарији.